

Elektrifiseringens tiår

Norge er en energinasjon. Tilgang på naturens energiskattkammer har vært grunnmuren i oppbyggingen av velferdsstaten, både gjennom vannkraften og petroleumssressursene i Nordsjøen. Derfor har Norge også i dag et unikt utgangspunkt for verdiskaping basert på våre omfattende energiressurser.

Det norske kraftsystemet må tilrettelegge for nullutslipp fra energisektoren i 2050 og store utslippskutt allerede til 2030. Elektrifisering er helt sentralt for å nå dette målet. Fornybar kraft, konkurransedyktige priser og et fleksibelt kraftsystem med høy leveringspålitelighet gir gode betingelser for videre elektrifisering og næringsutvikling i Norge. Samtidig knyttes også det nordiske og europeiske kraftsystemet stadig tettere sammen, både markedsmessig og fysisk gjennom mellomlandsforbindelser. Det gir både utfordringer og muligheter når Europa skal erstatte et fossilt energisystem med et fornybart system som i stor grad er basert på elektrisitet gjennom å legge viktige premisser knyttet til markedsutvikling, CO₂-prising, satsing på havvind og hydrogen.

Konkurranseskraften for norsk næringsliv vil i tiden fremover fortsatt være avhengig av god tilgang på rimelig fornybar kraft og et sikkert og kostnadseffektivt kraftsystem. Det krever en koordinert innsats på flere områder, og et robust nett på alle nivåer er en sentral forutsetning, samt en tett oppfølging av og kobling mot utviklingen i Europa.

Sikker forsyning – til stadig flere formål

2020-tallet vil bli elektrifiseringens tiår. Statnett ser allerede betydelig vekst i henvendelsene fra bedrifter som ønsker å knytte seg til nettet. Dette inkluderer både ny virksomhet og utvidelse og omlegging til fornybare energikilder hos eksisterende virksomhet, og viser potensialet for verdiskaping med basis i norske fornybarressurser.

Den sterke veksten innen elektrifisering og ny fornybar kraftproduksjon øker viktigheten av et robust kraftsystem. Å sikre en stabil og god leveranse av kraft til samfunnet er Statnetts fremste oppgave. Dette er en oppgave som blir enda mer sentral i et samfunn hvor stadig flere av samfunnsfunksjonene er avhengige av strøm.

Statnett har investert betydelig i nytt nett og oppgradering av eksisterende nett. Det gir et godt utgangspunkt for neste fase i tilretteleggingen for det elektriske Norge. Likevel er mange av anleggene gamle og har store oppgraderingsbehov. I flere områder i Norge sammenfaller behovet for økt nettkapasitet med et stort behov for reinvesteringer. En av Statnetts viktigste oppgaver er å forsterke og fornye transmisjonsnettet slik at vi opprettholder høy forsyningssikkerhet og dekker samfunnets behov for strøm – nå og fremtiden.

For å kunne håndtere potensiell forbruksvekst, økt produksjon og samtidig levere tilfredsstillende forsyningssikkerhet, er Statnett i gang med å styrke nettet, blant annet i Bergensområdet, Stor-Oslo, Stavanger og på Haugalandet. I disse områdene er mange anlegg aldrende, driften er krevende og det er allerede en betydelig systemutnyttelse som medfører økt kompleksitet i systemdriften.

Lange ledetider for bygging av nettanlegg kombinert med tidvis kortere ledetider for nytt forbruk og ny produksjon kan være utfordrende. Statnett er derfor avhengig av tett dialog med kunder og regionale aktører for å sikre realistiske forventninger til identifisering, utvikling og gjennomføring av nødvendige tiltak. Dette er nødvendig for å sikre treffsikkerheten, gjennomføringstakten og prioriteringen av ulike tiltak.

Utviklingen av ny næring og volumet på økt etterspørsel etter kraft er preget av stor usikkerhet. For at Statnett skal lykkes med å tilrettelegge for rask elektrifisering, må nettet i noen tilfeller bygges ut før man har konkrete og dokumenterte behov i det aktuelle området. Dette kan i noen tilfeller utfordre dagens rammebetingelser. Det er viktig å unngå en situasjon der lang ledetid frem til tilknytning av nytt forbruk utgjør et hinder for næringsutvikling.

Forbruk og produksjon bør i størst mulig grad plasseres slik at man kan utnytte allerede realiserte nettinvesteringer. Det er viktig at det er gode incentiver for dette.

Det kan i perioder med store tilknytningsvolumer bli utfordrende å sikre tilstrekkelig kapasitet til å bygge nettet ut i ønsket tempo. Dette handler om realistisk kapasitet i alle ledd av prosessen frem til utbygging, som kapasitet hos leverandørleddet, konsesjonsprosesser og begrensninger knyttet til utkoblinger i byggeperioden. Incentivene her må vurderes, for eksempel om det bør etableres bedre mekanismer for å prioritere prosjekter, enten geografisk, sektorvis eller gjennom andre kriterier. I tillegg vil alltid hensyn til forsyningssikkerheten veie tyngst.

Enkelte steder vil det kunne oppstå et konkurranseforhold mellom ulike sektorer og næringer som ønsker tilknytning innenfor en begrenset kapasitet. Det vil kreve gode signaler om hvilke føringer som legges dersom det skal prioriteres mellom ulike ønsker i tilknytningen.

En samfunnsøkonomisk rasjonell utvikling av kraftsystemet krever samarbeid

For å sikre et riktig nivå på utbygging av nettet og en god plan for tilknytning av nytt forbruk er det avgjørende at man har en helhetlig tilnærming til de oppgavene som skal løses. Regionalt vil økt kraftforbruk svekke energibalansen og øke behovet for ny overføringskapasitet eller ny lokal produksjon. Alternativet er høye priser regionalt, og svekket konkurransekraft. Det blir viktig å sikre en tilstrekkelig koordinering av regional forbruksøkning og nasjonale hensyn. Dersom mange regioner skal dekke det økte forbruket med ny overføringskapasitet uten ny lokal produksjon, vil dette svekke den nasjonale energibalansen. Selv om det kan være hensiktsmessig å styre forbruksveksten dit hvor forholdene ligger best til rette, må kraftsystemet som helhet henge sammen. Statnett ønsker å bidra til et bedre samarbeid i den regionale nettutviklingen som ledes av andre netteiere, og øker vår involvering i regionale kraftsystemutredninger. Som systemansvarlig er vi opptatt av å ivareta vårt ansvar for nasjonal forsyningsikkerhet, samtidig som vi ønsker å legge til rette for at nettselskapene kan løse sine oppgaver på en god måte.

Samarbeid med våre naboland for å løse felles utfordringer i det nordiske kraftsystemet vil også være viktig framover. Tilsvarende er det nødvendig at norske myndigheter, Statnett og andre aktører fortsetter å ivareta norske interesser på den europeiske arenaen, og fremmer løsninger som er tilpasset vårt kraftsystem.

Økt behov for fleksibilitet og felles digitale løsninger

Statnett utvikler og ta i bruk avanserte digitale løsninger, og et solid digitalt fundament er nødvendig for å sikre effektivitet og fleksibilitet i utviklingen. Statnett og aktørene i kraftnæringen ser også et økende behov for felles og integrerte digitale løsninger som kan bidra til å øke utnyttelsen av kraftsystemet, opprettholde forsyningsikkerheten og skape verdier gjennom mer effektiv samhandling.

Norge og Norden har verdens kanskje mest velfungerende kraftmarked. Dette må videreutvikles gjennom implementering av riktige markedsmekanismer, god likviditet og fortsatt digitalisering av alle ledd. Statnett har en viktig rolle i å utvikle markedsløsninger som skal bidra til å sikre en effektiv utnyttelse av det totale kraftsystemet. Viktige grep som er gjort de siste årene er etableringen av Elhub og den pågående utviklingen av ny nordisk balanseringsmodell. For å levere på driftssikkerhet og effektivitet, implementere nytt regelverk og sikre norsk verdiskapning fra energi- og balansetjenester også fremover, skal Statnett gjøre store endringer i markedsløsningene og systemdriften de kommende årene.

Et sentralt utviklingstrekk både i Norge og Europa for øvrig vil være økt behov for fleksibilitet i takt med den sterke veksten i uregulerbar produksjon og økt forbruk. En større grad av fleksibilitet, også i kraftforbruket, gir muligheter, både til en tryggere forsyning og til verdiskapning. Statnett ønsker å stimulere til dette ved å kommunisere behov, teste nye løsninger sammen med aktørene og utvikle teknologinøytrale markedsløsninger. Det ligger betydelige samfunnsøkonomiske gevinster i å utnytte fleksibilitet i det nordiske kraftsystemet, blant annet gjennom å hindre overinvesteringer, knytte til kunder raskere og sikre høy forsyningsikkerhet.

En helhetlig tilnærming til havvind

Det er store planer for utbygging av havvind både i Nordsjøen og Østersjøen. Dette vil påvirke det norske kraftsystemet uavhengig av om utbyggingen skjer på norsk sokkel, og det er viktig å sikre en koordinert utvikling som hensyntar behovet for nettutvikling også på land og riktig utvikling av markedsmekanismer og styringsprinsipper. Havvind kan bli et stadig viktigere segment for norsk leverandørindustri, og vil på lengre sikt få økt betydning for det nordiske kraftsystemet og bidra med produksjon til elektrifisering og næringsutvikling

Det foreligger også planer om hybridforbindelser og en stegvis utvikling mot et sammenhengende offshore nett i Europa. Hybridforbindelser innebærer at havvind kobles til to land, slik at ledig kapasitet kan benyttes til kraftutveksling når produksjonen er lav. Dette gir en bedre utnyttelse av infrastrukturen, og er spesielt aktuelt for tilkobling som ligger langt fra land. Et neste steg kan være å koble sammen flere vindkraftparker og flere land, slik at man i fremtiden får et sammenhengende nett i Nordsjøen. En realisering av dette krever imidlertid teknologiutvikling, standardisering av løsninger og regulatoriske avklaringer om blant annet markedsgesign.

Nettet på land og et fremtidig nett til havs er ett sammenhengende kraftsystem. For å sikre en helhetlig planlegging og effektiv drift av fremtidens kraftsystem, mener vi at det er viktig at utviklingen skjer i samspill med kraftsystemet på land. Statnett vil fremover utrede hvilke tiltak som må til på norsk side for å kunne legge til rette for en eventuell utvikling av havvind på norsk sokkel, og hvordan havvind kan kobles til kraftsystemet på en driftsmessig forsvarlig og samfunnsmessig rasjonell måte.

Statnett er tilgjengelig for ytterligere utdyping av våre innspill og eventuell annen bistand i forbindelse med departementets arbeid med denne stortingsmeldingen.

Med hilsen

Auke Lont
Konsernsjef, Statnett